

Stem en spraak van vrouwen en mannen

Geen enkele stem is dezelfde, maar sommige stemmen lijken meer op elkaar dan andere. Dat laatste geldt bijvoorbeeld voor vrouwenstemmen versus mannenstemmen. Mirjam Tielen trachtte met haar promotieonderzoek te achterhalen hoe groot het verschil nu eigenlijk is tussen een vrouwenstem en een mannenstem en tussen vrouwen-spraak en mannspraak.

TAAKVERDELING

Vrouwen hebben een ander stemgeluid dan mannen door het verschil in toonhoogte: vrouwen praten met een aanmerkelijk hoger stemgeluid dan mannen. Dat toonhoogteverschil is meetbaar en ook verklaarbaar. Bij volwassen vrouwelijke sprekers ligt de toonhoogte rond de 200 hertz, bij volwassen mannelijke sprekers rond de 100 hertz. Dat is een verschil van één octaaf. Dat verschil is het gevolg van de smallere en kleinere stembanden die vrouwen hebben in vergelijking met mannen. Door hun geringere omvang kunnen de vrouwelijke stembanden sneller trillen en dat levert via de uitgeademde lucht een hoger stemgeluid op.

Als je aan mensen vraagt welke verschillen zij opmerken tussen stem en spraak van vrouwen en mannen, wordt toonhoogte altijd genoemd, maar ook nog een reeks andere kenmerken. Zo vinden veel mensen dat vrouwen verzorgder, verstaanbaarder, emotioneler, sneller en levendiger spreken. Op deze en andere intuïtieve oordelen over sekseverschillen in stem en spraak lijken ook tal van keuzes gebaseerd te zijn voor vrouwen of mannen in bepaalde functies en situaties. Omroepers, op stations en in

warenhuizen, zijn bijvoorbeeld meestal vrouwen. In reclameboodschappen voor radio en tv zorgen vrouwenstemmen veelal voor een bepaalde sfeer en trekken mannenstemmen de conclusies.

In Tielen's promotieonderzoek is geprobeerd vast te stellen of de vermeende verschillen tussen stem en spraak van vrouwen en mannen ook daadwerkelijk bestaan. Daartoe zijn intuïtieve oordelen van proefpersonen over gesproken zinnen vergeleken met de resultaten van puur akoestische analyses van die zinnen. De voornaamste conclusie was dat stem en (uit)spraak van vrouwen en mannen in werkelijkheid veel minder verschillen dan luisteraars vaak veronderstellen. Dat vrouwen over het algemeen verstaanbaarder zouden spreken, blijkt eenvoudigweg niet zo te zijn. Verstaanbaarheid is een kwestie van goed articuleren, en een goede articulatie is niet een specifiek vrouwelijke kwaliteit.

STEM EN OORDELEN

In het promotieonderzoek is ook onderzocht of luisteraars een bepaalde stem koppelen aan een bepaald beroep. De proefpersonen kregen drie beroepen/functies voorgelegd: verpleger, leidinggevende en informatieverstrekker. De opdracht was stem-etiketten als *beschaafd*, *gedistingeerd*, *hoog*, *luid*, *schel*, *timide*, *zacht* en *zwaar* te koppelen aan deze drie groepen. Het oordeel van de proefpersonen was opvallend eensluidend. Verpleegsters kregen een zachte en timide stem toegewezen, leidinggevendenden een beschaafde, zware en gedistingeerde stem, en informatieverstrekkers een hoge, schelle en luide stem.

Bij het luisteren naar teksten die

door de drie beroepsgroepen waren ingesproken, werden stem en beroep via dezelfde etikettering door de proefpersonen in veruit de meeste gevallen foutloos aan elkaar gekoppeld, zonder dat de proefpersonen enige andere informatie hadden dan stem- en uitspraakkenmerken.

SOLLICITEREN

De koppeling *leidinggevende* en *zware stem* suggereert dat bijvoorbeeld een managersbaan als een typisch mannelijk beroep gezien wordt. Heel erg bevreemdend is het daarom niet dat iemand eens heeft vastgesteld dat de stem van vrouwen die in managersbanen terechtkomen een halve octaaf of daaromtrent daalt. Het zou echter ook zo kunnen zijn dat vrouwen die een managerscarrière ambiëren al een lage stem hebben, die er mede voor zorgt dat ze de gewenste managementfunctie ook werkelijk krijgen. Vooringenomenheid op basis van stemgeluid is immers alom tegenwoordig, ook in sollicitatiegesprekken. Een aanbeveling van Tielen is dan ook om bij trainingen in het voeren van sollicitatiegesprekken aandacht te schenken aan het stemgebruik, wat tot nu toe weinig gebeurt. Werkgevers attent maken op de onjuiste vooroordelen die er ten aanzien van de stem leven, had ook een aanbeveling kunnen zijn, maar dat was beslist minder realistisch geweest. <

Mirjam Tielen – *Male and female speech; an experimental study of sex-related voice and pronunciation characteristics*. Universiteit van Amsterdam, september 1992.

Het – Engelstalige – proefschrift van Mirjam Tielen is te bestellen bij de vakgroep Fonetische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam; telefoon: 020-5252183.